

**Speech Commissaris van de Koning in de provincie Fryslân drs. A.A.M.Brok
Uitgesproken als voorzitter van het Omgevingsberaad Waddengebied
Brussel, 13 oktober 2026 tijdens European Week of Regions and Cities**

Toekomst Waddengebied: grenzen verbinden, belangen verenigen

Ik spreek hier als voorzitter van het Omgevingsberaad Waddengebied. In dit beraad komen de verschillende belangen van het gebied bij elkaar. Onze zeven leden vertegenwoordigen natuur- en milieuorganisaties, visserij, landbouw, de Waddenzeehavens, recreatie en toerisme, en de wetenschap. Zij spreken met vertegenwoordigers van het Rijk, de drie Waddenprovincies, de kust- en eilandgemeenten en de vier waterschappen.

Het Omgevingsberaad brengt gevraagd en ongevraagd advies uit over beleid voor het Waddengebied. Het beraad maakt deel uit van de bestuurlijke inrichting die vanaf 2019 is vernieuwd.

Daarin maakt het Bestuurlijk Overleg Waddengebied de strategische bestuurlijke keuzes en versterkt de Beheerautoriteit Waddenzee de samenwerking tussen beheerders. Mijn rol is om het gesprek tussen de betrokken partijen te leiden en onze adviezen in het Bestuurlijk Overleg naar voren te brengen.

Mijn stelling is dat we ons in Europa steeds minder kunnen permitteren om het Waddengebied vanuit grenzen te benaderen. Niet vanuit landsgrenzen. Niet vanuit grenzen tussen provincies, waterschappen en ministeries. En ook niet vanuit de harde scheiding tussen land en zee.

Het Waddengebied is één samenhangend gebied.

De Waddenzee is UNESCO-Werelderfgoed. Rondom die zee wonen en werken mensen die nauw met het landschap verbonden zijn. De betekenis van het gebied reikt ver voorbij de eigen regio. Om dat te laten zien wil ik beginnen op mondiale schaal en vervolgens steeds verder inzoomen: via Europa en trilaterale samenwerking naar regionaal niveau.

Het Waddengebied is van *mondiale* betekenis.

De Waddenzee is een onmisbare schakel in de East Atlantic Flyway. Jaarlijks gebruiken miljoenen trekvogels het gebied om te rusten, voedsel te zoeken en te overwinteren. Tegelijkertijd vervult de Waddenzee een belangrijke functie als kraamkamer voor vis en als verbingsgebied tussen zee en binnenwater.

Alleen al deze twee voorbeelden laten zien dat de Waddenzee geen geïsoleerd natuurgebied is. Vogels verbinden het gebied met het hoge noorden en met Afrika. Vissen verbinden zee met rivieren en binnenwateren.

Ook het water zelf kent onze bestuurlijke grenzen niet. De Waddenzee ligt aan het einde van een groot watersysteem waarin zoet en zout samenkomen. De beschikbaarheid van voldoende zoet water is van betekenis voor het functioneren van dit systeem. We zien dat de klimaatverandering, met periodes van droogte, hogere temperaturen en een veranderende waterbeschikbaarheid de druk op het ecosysteem vergroot.

Dat is voor mij het eerste belangrijke Waddenperspectief: wat in de Waddenzee gebeurt, wordt voor een belangrijk deel bepaald door ontwikkelingen ver daarbuiten.

Daarmee komen we bij de *Europese* betekenis van het Waddengebied.

Het Omgevingsberaad heeft vorig jaar een bezoek gebracht aan Brussel, omdat daar veel keuzes gemaakt worden die uiteindelijk in het Waddengebied zichtbaar worden. In aanloop naar dat bezoek heeft het Omgevingsberaad samen met de Wadden-academie, Waterschap Noorderzijlvest, Wetterskip Fryslân, de provincie Groningen en De Waddeneilanden een memo over waterweerbaarheid opgesteld.

De kern daarvan is dat het Waddengebied steeds kwetsbaarder wordt. Klimaatverandering leidt tot grotere verschillen tussen natte en droge perioden, terwijl verzilting en zeespiegelstijging ook spelen. Het Waddengebied is afhankelijk van nationaal én Europees waterbeheer, omdat de beschikbaarheid van water mede wordt bepaald door wat bovenstrooms gebeurt en door keuzes over de verdeling van water.

Waterweerbaarheid kan daarom niet uitsluitend binnen nationale grenzen worden georganiseerd. Andere Europese kust- en deltagebieden worstelen met vergelijkbare opgaven. Zeespiegelstijging, verzilting, beschikbaarheid van zoet water, ruimte voor natuur, landbouw en economische ontwikkeling komen overal samen.

Het Waddengebied heeft Europa daarbij iets te bieden: kennis en ervaring uit een gebied waar mensen al eeuwenlang leven met de overgang tussen land en zee. Die ervaring delen wij graag. We kunnen ook leren van keuzes die elders worden gemaakt.

Wanneer we vervolgens van Europa verder inzoomen, komen we bij de *trilaterale Waddenzee*: Nederland, Duitsland en Denemarken.

Die samenwerking is noodzakelijk en waardevol. We werken samen aan monitoring, onderzoek, kennisdeling en beheer. Maar ik zie ruimte voor een volgende stap. Want als we werkelijk spreken over één Waddenzee, waarom maken we dan nog zo veel keuzes afzonderlijk?

Waarom maakt ieder land zijn eigen natuurherstelplannen voor één samenhangend ecosysteem? Waarom bekijken we energie-infrastructuur door de Waddenzee vooral vanuit nationale behoeften? Wanneer de drie landen hun kust klimaatbestendig willen maken en daarvoor zand en sediment nodig hebben: hoe voorkomen we dan dat drie nationale strategieën met elkaar gaan concurreren?

Het gaat mij er niet om nationale bevoegdheden of verantwoordelijkheden ter discussie te stellen. Die zijn en blijven er. Maar één ecosysteem vraagt wel om meer afstemming en samenhang. Daar zie ik ook een rol voor Europa door het trilaterale Waddengebied nadrukkelijker te beschouwen als één grensoverstijgend systeem.

Van de mondiale, Europese en trilaterale schaal zoom ik nu verder in naar de *regionale* betekenis.

Dan komen we bij de meest zichtbare en harde grens in het Waddengebied: de dijk. Die beschermt land en inwoners maar is in de loop van de tijd ook een bestuurlijke en mentale grens geworden, een grens in onze manier van denken over het gebied. De samenhang tussen zee en achterland stond centraal tijdens de Wadden Sea Day vorig jaar. Dr. Cormac Walsh verwoordde het treffend: vóór de dijk ligt in onze manier van denken vaak de natuur; achter de dijk liggen landbouw, bewoning, economie en cultuur.

Maar de werkelijkheid houdt zich niet aan die scheiding. De Waddenzee is ontstaan uit de voortdurende wisselwerking tussen water, sediment, natuurlijke processen en menselijk handelen. Dat zal zo blijven. Dat perspectief vind ik belangrijk. Wat voor landsgrenzen geldt, geldt ook voor de dijk: een bestuurlijke grens is niet automatisch een grens van het systeem zelf.

Dat zien we concreet terug in de discussie over zeespiegelstijging. De oplossing voor toekomstige waterveiligheid is niet meer alleen: de dijk hoger en sterker maken. We kijken steeds vaker naar bredere, meebewegende landschappen. Naar vooroevers. Naar zoet-zoutovergangen. Naar sedimentatie. Naar de relatie tussen buitendijkse natuur en binnendijs landgebruik.

Daarbij ontstaan nieuwe vragen. Hoeveel zand en sediment heeft de Waddenzee nodig om bij een stijgende zeespiegel zoveel mogelijk mee te kunnen groeien? Welke ruimte is nodig voor landbouw en voedselproductie? Kunnen waterkerende landschappen bijdragen aan natuur, leefbaarheid en economie? En hoe zorgen we ervoor dat naast ecologische en economische waarden ook de culturele identiteit van het Waddengebied onderdeel is van die keuzes?

Ik pleit ik ervoor om de kust als geheel te bekijken. Als een integraal klimaatadaptief kustlandschap, waar waterveiligheid, zoetwaterbeschikbaarheid, natuur, landbouw, economie, leefbaarheid en ruimtelijke inrichting in samenhang worden bekeken. Dat vraagt om kennis, samenwerking en regie op de schaal waarop de opgaven zich daadwerkelijk voordoen.

Ik ben daarom blij met het initiatief binnen de Waddenagenda om te komen tot een routekaart Waddenkust en klimaat. De drie provincies en vier waterschappen trekken hierbij gezamenlijk op. Samen kijken ze welke stappen voor de hele Nederlandse Waddenkust nodig zijn om tot een veilig en klimaatadaptief gebied te komen.

Ik hoop dat de routekaart meer wordt dan een slechts een optelsom van afzonderlijke regionale maatregelen. Zij kan de basis zijn voor één gedeeld perspectief op de Waddenkust, voorbij provinciale en bestuurlijke grenzen. Maar daar moet het niet stoppen wat mij betreft. Ons kustgebied maakt immers deel uit van een trilaterale Waddenzee die op haar beurt weer deel uit maakt van Europese en mondiale systemen. Zo zij wij terug bij mijn beginpunt...

De vogels en vissen kennen onze grenzen niet, het water en het sediment kennen onze grenzen niet en klimaatverandering kent onze grenzen evenmin. Als wij werkelijk vanuit één Waddenperspectief willen denken, moeten wij leren over grenzen heen te kijken. Het draait daarbij steeds om één vraag: wat heeft dit gebied van ons *gezamenlijk* nodig? Dat is voor mij het perspectief waarmee we de komende decennia tegemoet zouden moeten treden.

De vraag die ik u wil meegeven is hoe we de Waddenzee, de kust en het achterland ook op lange termijn van waarde houden voor de natuur en voor de mensen die er leven en werken.

Het Waddengebied is ons allen lief. Mij ook, als inwoner van Fryslân en als voorzitter van het Omgevingsberaad. De ruimte, het licht boven het Wad en de dorpen achter de dijk maken het tot een gebied waarmee ik mij nauw verbonden voel. Ik hoop dat de mensen die hier na ons wonen diezelfde verbondenheid kunnen ervaren.

Met die wens voer ik het gesprek over de toekomst van de Wadden.